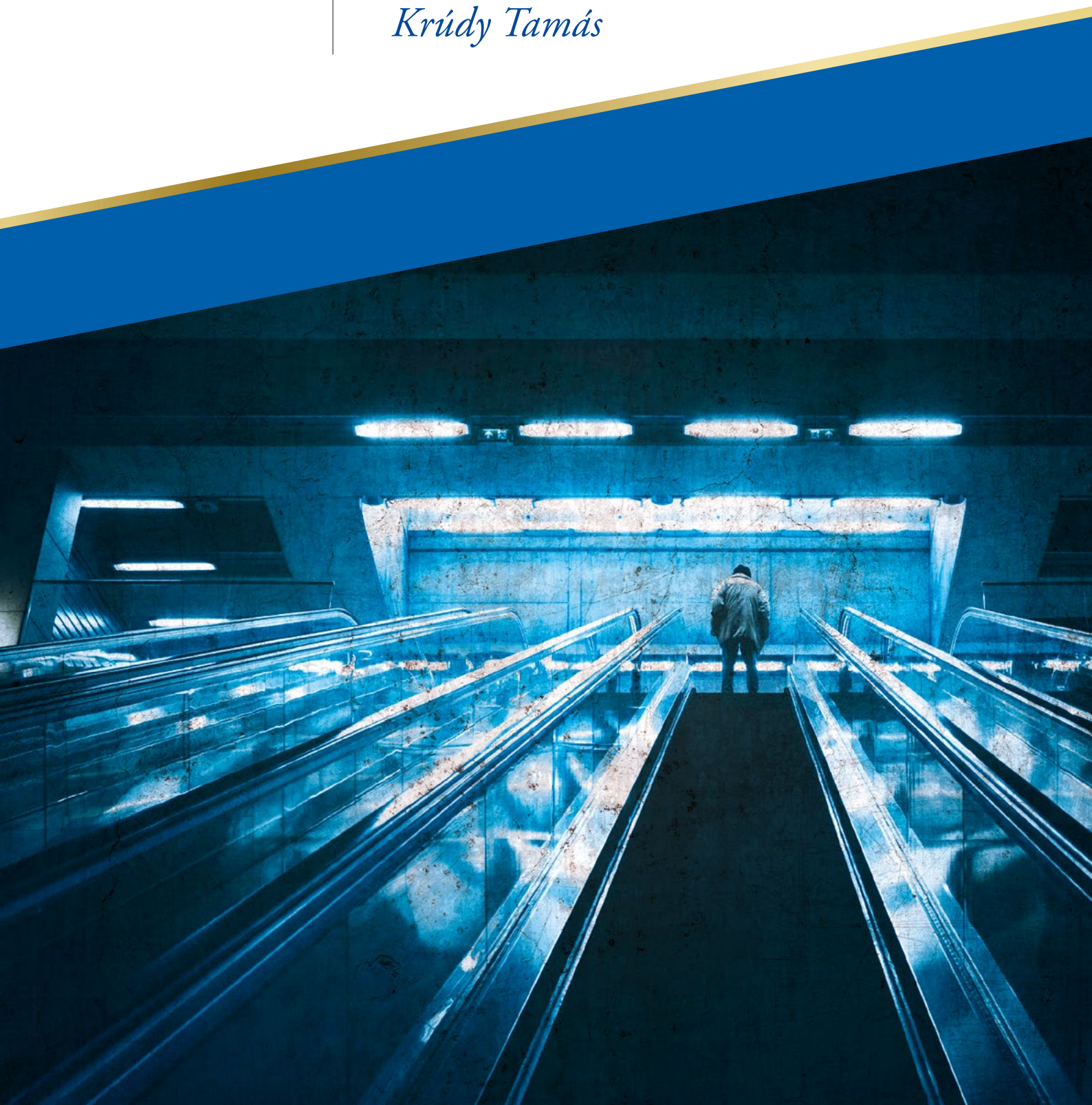

SZEGÉNYSÉG ÉS MOBILITÁS HELYEK ÉS EMBEREK

A „HELY” MINT ÉLETMINŐSÉGI
TÉNYEZŐ MEGHATÁROZÁSÁNAK
SZEMPONTJAI

Krúdy Tamás

SZEGÉNYSÉG ÉS MOBILITÁS HELYEK ÉS EMBEREK

A „HELY” MINT ÉLETMINŐSÉGI
TÉNYEZŐ MEGHATÁROZÁSÁNAK
SZEMPONTJAI

Krúdy Tamás

A hely – legyen szó lakó-, munka- vagy bármilyen más helyről – megértése alapvető fontosságú az élıhetőség fogalmához, ideértve az élıhetőség anyagi javakhoz való hozzáféréshez, vagy mobilitáshoz kapcsolódó aspektusait is. Egyszerűbben fogalmazva nagyon nem mindegy, hogy egy 25 négyzetméteres faházzal és egy biciklivel rendelkező ember Los Angeles külvárosában, Nagykörösön vagy az Amazonas menti őserdőkben él. Az emberek helyeken élnek, helyeken belül és között mozognak, az áruk helyekre és helyekről történő mozgásától függenek. A helyek egyedi jellemzői tehát létfontosságúak az életminőség meghatározásában. A helyek belső szerkezete és a helyek közötti különbségek szintén sokat számítanak a társadalmi-gazdasági egyenlıtlenségek szempontjából. Tapasztaljuk, hogy vannak gazdagabb és szegényebb helyek (falvak, városrészek, városok, régiók). Nehéz azonban megmondani, hogy mi számít egy hely minőségének a megítélésakor, mert egy helynek mind a fizikai, mind a társadalmi jellemzőit számításba kell venni ilyenkor.

Hogy egy helyen jó-e élni vagy sem, annak a meghatározásában nemcsak a lokáció számít, a méret vagy a természeti környezet, amelyben az adott hely fellelhető, hanem azok a szociális körülmények is, amelyeket az ottlakók viselkedése és kölcsönhatásai alakítanak ki. Egy helyet tehát távolról sem csak a fizikai jellemzői határoznak meg, hanem például az is, hogy milyen közigazgatási egységhez tartozik. ¹ Egy helyet az ott lakó emberek, a helyi ipari és gazdasági lehetőségek, a közigazgatás és az intézmények ugyanúgy megkülönböztetnek, mint a földrajzi táj, a természeti erőforrások, a közlekedési hálózat (beleértve az utcákat és utakat), az épületek és a településhatárok. Az életminőséghez és a fenntarthatósághoz hasonlóan a hely is egy komplex fogalom. A hely definíciója, amely számításba veszi tehát egy terület fizikai/geográfiai adottságai mellett a társadalmi/szociális körülményeket is, hatással van az élhetőség fogalmának az értelmezésére és hogy az adott helyszínt érintő döntéshozatalhoz milyen típusú adatokra van szükség. A pusztán számadatokat szemlélve kaphatunk egy bizonyos képet, hogy egy földrajzi hely miként változott az idő múlásával, hiszen a hely egyik legfontosabb jellemzője, hogy egyhelyben marad, ami azonban az emberekről nem mondható el. Azt meghatározni, hogy milyen volt – hogy az alföldi példánál maradjunk – mondjuk Nagykőrösön élni 1962-ben, 1992-ben vagy 2022-ben, azt már csak azért is problematikus meghatározni, mert nem ugyanazok az emberek lakják, és ami az egyik korcsoport életminősége szempontjából fontos és releváns (volt), az egyik másik csoport számára lehet, hogy nem jelent semmit. Az értelmezés még bonyolultabb, ha pusztán statisztikai átlagokra akarunk támaszkodni az élhetőség mérése kapcsán, ahogy az egyébként a gyakorlatban oly sokszor történik. Egy adott hely jellegét, karakterisztikáit, az ott élő emberek helyhez kötődő identitását magán a helyen belül lezajló illetve más helyekkel való kölcsönhatások alakítják ki. A külső és belső kölcsönhatások a kettős hatása befolyásolja az élhetőséget. Ezenkívül a helyek idővel fejlődnek, így az időbeli folyamatok is fontosak. Az 1992-es és a 2022-es Nagykőrös közötti kapcsolat ugyanolyan fontos lehet, mint mondjuk Kiskőrös és Nagykőrös viszonya 2022-ben. Városias környezetben az idő egyik legfontosabb aspektusa a jelentős tehetetlenség, ami a gazdasági specializáció, a társadalmi-gazdasági összetétel, az intézmények és a hely egyéb jellemzőiből fakad.

¹ Földrajzilag ugyanahhoz a tájegységhez tartozó területek sokszor jelentős eltérést mutatnak pusztán annak következtében, hogy melyik országhoz, megyéhez vagy éppen járáshoz tartoznak, ahogy ezt jól példázza hazánk legnagyobb tájegysége, a jelenlegi határainkon túlnyúló Nagyalföld

EGY HELY HORIZONTÁLIS, VERTIKÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI DIMENZIÓJA

Ezeket a kapcsolatokat sokféleképpen lehet leírni és elemezni, egyetlen út sem teljesen kielégítő. Mint már említettük, a „hely” fogalma magában foglalja mind a területet, mind az embereket. További nehézséget jelent az, hogy egy ember nem egyetlen helyen, hanem különböző helyeken él, és nemcsak a teljes életpályája tekintetében, amint az nyilvánvaló, hanem bármely adott pillanatban is. Ez a jelenség annak a ténynek köszönhető, hogy az emberek egyszerre sokféle módon lépnek kapcsolatba a környezettel és más emberekkel – az otthonukban, a szomszédságban, a faluban vagy városban, a megyében, az országban, a nemzetben és azon túl. Hasznos lehet a helyeket „horizontális” és „vertikális” jellemzőkre bontani, ahogy azt egyes szakemberek teszik, mint például Susan Hanson amerikai geográfus teszi². A vertikális jellemzők az emberek, valamint az emberek és a környezet közötti kölcsönhatásokat írják le, a népesség, a termelés és a fogyasztás adott térségi koncentrációjának keretein belül. A horizontális jellemzők az emberek, az áruk, a tőke és az információ áramlásának helyei közötti kölcsönhatásokat írják le. A hely horizontális jellemzői tükrözik a kereskedelmi, mobilitási, migrációs és kommunikációs kapcsolatokat

A hely fogalmának a megragadásához az adott hely történelme is rendkívüli fontossággal bír. Az idő múlásával a helyek változnak, és minden helynek öröksége van a múltbeli eseményekből kifolyólag. Mind a vertikális, mind a történelmi jellemzők részben korábbi történések eredményei. Ez az oka annak, hogy a helytörténet egy létező és elismert műfaja a történelemírásnak. Ezért hozzá kell adnunk a „történelmi” dimenziót a vertikális és horizontális dimenziókhoz. Egyedi történelmi események, a kulturális normák és értékek evolúciója, valamint a gazdasági szervezés és a technológiák fejlődése együttesen alakítják az egyes helyeket. A mobilitással kapcsolatos átalakulások közé tartozik a vasúthálózatok építése, amelyek alapvetően megváltoztatták például a folyóparti városok gazdasági helyzetét. A közúti teherszállítás és az ipari mezőgazdaság megjelenése visszavonhatatlanul megváltoztatta a vasútorientált települések fejlődését; a hatékony hosszú távú légi közlekedés fejlesztése pedig egy vadonatúj iparág: a tömegturizmus felemelkedésének nyitott utat, amely számos hely radikális átalakulását eredményezte úgy Magyarországon, mint Európában vagy világszerte. A nagyobb városokból az agglomerációba történő kivándorlás sok helyen teljesen átalakította a város szerkezetét, ahol egyes városrészek le, míg mások felértékelődtek. A történelem során kibontakozó események megváltoztatják az egyes helyek jellegét azáltal, hogy megváltoztatják a népesség összetételét, mert népességmozgásokat indukálnak, ami azoknak a helyzetét is megváltoztatja, akik helyben maradnak.

² Hanson, S. 1999. Isms and schisms: Healing the rift between the nature-society and space-society traditions in human geography. (Izmosok és szakadások: A természettársadalom és a tértársadalom hagyományai közötti szakadék betemetése a humán geográfiában) *Annals of the Association of American Geographers* 89:133-143.

A HELY, MINT HÁLÓZATI CSOMÓPONTOK ÖSSZESEN

A hely az előbbieken felvázolt komplexitásának a megértésében a segítségünkre lehet, ha az egyes helyeket hálózatok csomópontjaiként értelmezzük. Minden személy részt vesz gazdasági és társadalmi hálózatokban, és a hálózaton belül időbelileg és térbelileg is mozog az egyes csomópontok között. „A csomópont az interakciók és a közös tapasztalatok térbeli és időbeli klasztere, és bárhol előfordul, ahol emberek találkoznak, hogy dolgozzanak, vásároljanak vagy eladjanak, tanuljanak, kommunikáljanak, egészségügyi ellátást kapjanak, vagy egyszerűen csak élvezzék az épített vagy a természeti környezetet. Ennek következtében egy személy helye – az „ittthon”-ja vagy a közössége, amelyhez „tartozik” – olyan csomópontok csoportja, amelyekben az adott személy gyakran tölt időt, és amelyek térben közel vannak egymáshoz. Ezekre a helyekre egyszerre gondolhatunk úgy, mint egy területre, amely magában foglalja a csomópontok csoportját, illetve mint emberekre, akik ugyanazokat a csomópontokat látogatják nagy gyakorisággal.”³ Egy személy számos különböző csomóponthoz és helyhez kötődik különböző mértékben; például kötődik az otthonához, a szomszédságához, a falujához vagy városához, a városnegyedéhez, a megyéjéhez, az országhoz vagy akár a lakóhelyeül szolgáló kontinenshez. Nincs végleges megoldás arra, hogy miként lehet a legjobban csoportosítani a csomópontokat. Mindegyik releváns a személy identitástudata és életminősége szempontjából, és mindegyiket figyelembe kell venni egy komolyabb döntés (pl. településfejlesztés vagy beruházás) meghozatalakor.

Ugyanakkor a sokféleség ezen elvének megvannak a korlátai is; nem minden olyan hely, ahol egy személy előfordul, vagy esetleg előfordulhat, bír ugyanolyan jelentőséggel vagy értelmel, mint az otthona közelében feltalálható területek és emberek. Első közelítésként elmondhatjuk, hogy a jelentés csökken, ahogy a távolság nő, illetve az interakció gyakorisága csökken, bár ez alól a szabály alól sok kivétel van. Az egyes emberek számára nagyon más lehet, hogy mit jelent az „itt” vagy az „ott”.

A távolabbi helyekkel való kapcsolat azonban befolyásolja az egyes ember „saját helyét”. Néhány távoli hely, amely általában a helyi lakosok látókörén és gondolatain kívül esik, valójában fontos erőforrásokat, árukat és szolgáltatásokat nyújt a saját hely szempontjából, illetve piacot jelent a saját hely áru számára, felveszi a helyi hulladékokat, és osztozik a közös közigazgatási egység által meghatározott jogokban (pl. szolgáltatások) illetve kötelezettségekben (pl. adók). A saját hely élhetősége soha nem teljesen független a távolabbi helyek élhetőségétől. A hasonló méretű helyek közötti térbeli függőség határozza meg a magasabb szervezettségű helyek jellegét: például egy település otthonainak függősége alakítja az egész település jellegét; A települések közötti függőség alakítja ki az egész régió jellegét; a régiók közötti kölcsönös függőség pedig kialakítja az egész országot, egy nemzet jellegét. A piacok, az emberek, az áruk és az információk mozgása, valamint a közigazgatási egységek, amelyek egynél több helyet foglalnak magukban, kapcsolatokat hoznak létre a helyek között. Ez pedig azt jelenti, hogy az egy helyen az azonos életmódot folytató, gazdaságilag hasonlóan versenyképes, hasonló fogyasztási szokásokat mutató emberek döntései befolyással vannak más, akár egészen távoli helyek élhetőségére.

A helyeknek csomópontok klasztereiként történő elképzelését Doreen Massey⁴ a következőként foglalta össze: „A helyett, hogy a helyeket határokkal körülvett területekként képzelnénk el, úgy is elgondolhatjuk őket, mint a társadalmi kapcsolatok és megértések hálózatának csomópontjait . . . A hely érzése... magában foglalja a világhoz fűződő kapcsolatok tudatát...”⁵

³ Stein K. E. (ed) 2002 The Importance of Place and Connectedness, (A hely és a kapcsolódások fontossága) 57. oldal in Community and Quality of Life, National Academic Press,

⁴ Doreen Massey (1944-2016) brit társadalomtudós és geográfus, fő kutatási területei a feminista földrajz és a kulturális földrajz

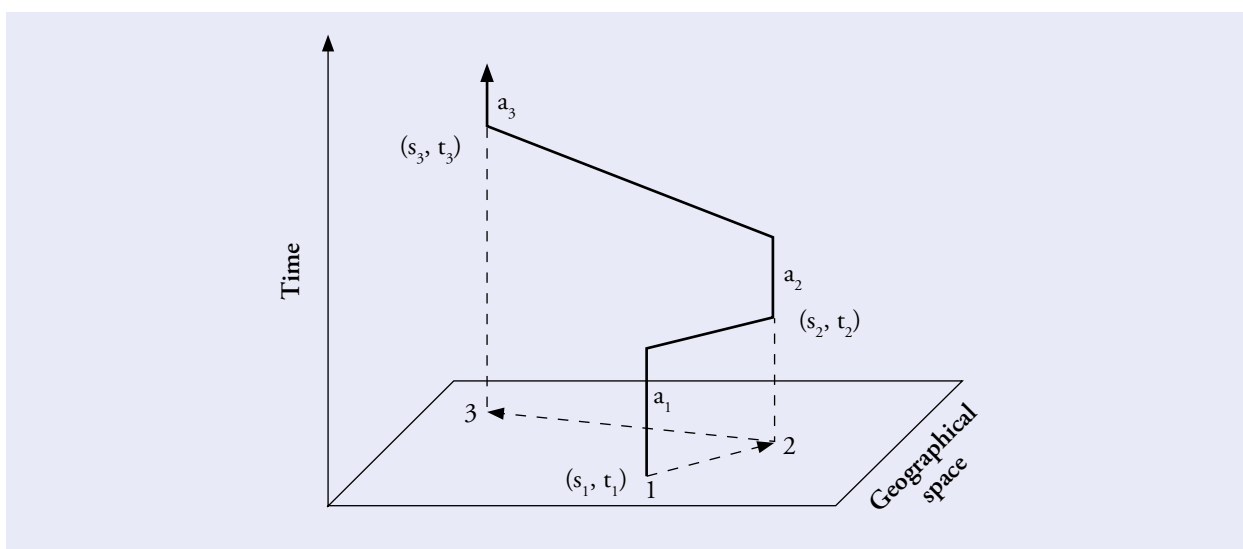
⁵ Massey, D. 1993. Power-geometry and a progressive sense of place. 59-69 oldal in J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson, and L. Tickner, eds., Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change. New York: Routledge.

AZ OTTHON FONTOSSÁGA A HELY BEAZONOSÍTÁSÁBAN

Bár fontos felismerni a helyek sokféleségét az egyes ember életében, a hely fogalma mégis nagyon kötődik az otthon fogalmához. A legtöbb ember számára az otthon az egyik legfontosabb csomópont, és a társadalmi interakció és a mobilitás természete olyan, hogy sok más releváns csomópont is közel van az otthonhoz. A „Hol laksz?” kérdésre adott első spontán válasz azonnal beazonosít egy bizonyos területet és népességet az otthon közelében. Ha a személy rendszeresen dolgozik, és a munkahelye közel van az otthonához, ebben az esetben gyakori, hogy azt mondja, hogy a két csomópont ugyanazon a helyen van. Ugyanez szokott történni akkor is, ha az otthon lakói közül néhányan a közelben járnak iskolába. Természetesen vannak más fontos csomópontok is – az (élelmiszer)bolt, a templom, a gyógyszertár, az orvosi rendelő, a szórakozás, a játék, a természettel való találkozás helyszínei –, de elmondhatjuk, hogy az otthon, a munkahely és az iskola a legfontosabb csomópontok nagyon sok ember számára. Másrészt nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a három alapvető csomópont közül egy vagy több egyáltalán nem jelentős egyes csoportok, például az idősek számára. Az egyéneknek nincs teljes szabadságuk arra, hogy kiválasszák az összes olyan csomópontot vagy helyet, amely fontos számukra, és amelyek az életük során befolyásolják az életminőségüket. Az „időföldrajz” fogalmának a következőkben történő bevezetése jól szemlélteti a tér és az idő fontosságát és korlátait a helyeken belüli és azok közötti mobilitás kondicionálásában.

IDŐFÖLDRAJZ: MOBILITÁS TÉRBEN ÉS IDŐBEN

Torsten Hägerstrand ⁶ és a svédországi Lund Egyetem más geográfusai az 1960-as években fejlesztették ki az időföldrajz⁷ fogalmát (Hägerstrand, 1970). A tér-idő út egy központi fogalom. Időföldrajzi szempontból az egyén választása a társadalmi interakció csomópontjairól azon helyek függvényei, amelyeket az egyén útja az időben és térben elfoglalhat, a lehetséges tér-idő utak tartománya pedig az élıhetőség fontos dimenziója. A tér-idő utakat egy kvázi háromdimenziós koordináta rendszerben ábrázolják, amelyben a vízszintes tengelyen tűntek fel a térbeni mobilitást, a függőleges tengelyen pedig az időt. Az út alakja tükrözi a város szerkezete, a technológia, valamint a mobilitást elősegítő vagy gátló intézmények és szabályozások szerepét.

A FENTI ÁBRÁN EGY LEHETSÉGES TÉR-IDŐ ÚT, AHOL AZ 1 = OTTHON, 2 = ORVOSI RENDELŐ, 3 = MUNKAHELY. AZ ÚT MEREDEKEDÉSE JELZI, HOGY A SZEMÉLYNEK MENNYI IDŐT KELL BEÁLDOZNI A BEJÁRANDÓ TÉRRE. (MINÉL MEREDEKEBBEK A VONALAK, ANNÁL TÖBBET.)

⁶ Torsten Hägerstrand (1916-2004) svéd földrajztudós. Kutatási területe a migráció, a kulturális diffúzió és az időföldrajz volt.

⁷ Az időföldrajz elmélete az „időbeli tényezőt” hangsúlyozza a „térbeli emberi tevékenységekben”. A „tér-idő pálya” megmutatja az egyes tér-idő környezet alakulását a két tényező által elfoglalt helyekkel. Annak a vizsgálata, hogy milyen szabályossággal „mozog a népesség a nap 24 órájában egy településen belül” (például: tanulók a lakóhely és az iskola között), vagy egy „téregységen” belül (például: ingázás).

⁸ Forrás: https://www.researchgate.net/figure/1-Space-time-path-of-time-geography_fig4_273063208

A HELY A KÖZIGAZGATÁSBAN

Minden definíciónak megvannak a maga korlátai, a csomópontokon alapuló helymeghatározásának egyik nehézségét a közigazgatási egységek jelentik. A gyakorlatban, ideértve a közlekedéstervezést is, a közigazgatási joghatósági csomópontok minden lakos számára fontos helyek, még azok számára is, akik nem túl gyakran kerülnek vele interakcióba. Ezek a joghatóságok települések, városok, megyék önkormányzatai, iskolai körzetek, speciális intézmények, mint például a közművek (ideértve a tömegközlekedést és a közútfenntartót is), és még sok minden más. Még az állam és a nemzet is fontos; egyes személyek számára az országos szintű rendelkezések a legfontosabbak. A közigazgatási egységek sok közös tapasztalatot eredményeznek az emberek számára, mint például a közös iskolai élmények, azonos (helyi) adók és szabályozások, valamint a közigazgatási egységben nyújtott közjavak és szolgáltatások azonos normái. E közös tapasztalatok létrehozása során a kormányok, önkormányzatok, regionális vagy helyi intézményvezetők, stb. sokféleképpen befolyásolják az ott lakók életminőségét, például a közszolgáltatások minőségének a szabályozásával, vagy a jövedelmek direkt és indirekt újraelosztásának befolyásolásával. Ezért szükséges különösen is hangsúlyozni, hogy a közigazgatási egységekhez való tartozás rendkívül fontos az egyes helyek élhetőségének szempontjából. Ezt egyértelműen figyelembe kell venni egy hely (település, kistérség, régió, stb.) mobilitási létesítményei tervezése, finanszírozása, építése és üzemeltetése során.

A „TÁRSADALMI TŐKE”⁹

A hagyományok, szokások és normák is érintik a helyeket, amint azt a „társadalmi tőkéről” szóló irodalom is hangsúlyozza¹⁰. Általánosan elfogadott nézet, hogy a helyi társadalmi tőke szervesen hozzájárul egy jellegzetes közösségi kultúra kialakításához. Ez az egyedi közösségi kultúra, amely hatással van a helyi gazdaságra és a helyi politikára is, olyan dolog, amelyet a régi lakosok, az újonnan érkezők és a tudományos kutatók egyaránt egyértelműen érzékelnek.

Számos különböző elmélet született arról, hogy mi tesz embereket egy csoportját valódi közösséggé.

A hétköznapi szóhasználatban a közösség gyakran a hely szinonimája. Ha valaki úgy fogalmaz, hogy Nagykőrös egy remek hely, akkor ezt érthetjük úgy is, hogy Nagykőrös igazán remek, mint város, a természetes és épített környezetével együtt, de úgy is, hogy a nagykőrösi emberek alkotta közösség igazán remek – vagy gondolhatjuk akár egyszerre mindkettőt. Mégis, hiába élnek földrajzi közelségben, a nagykőrösi emberek más és más értelemben oszthatnak a közösségi érzés bizonyos elemein, vagy a közös célok és értékek értelmezésében. Magyarán nem kell mindenkinek mindenről ugyanazt gondolnia, hogy a nagykőrösi közösség tagja lehessen. A célokban és értékekben való különbözőség azonban olyan nagy is lehet, hogy a földrajzi közelség ellenére nem beszélhetünk közösségről. Ugyanakkor sok olyan közösség is van, amelyik nem korlátozódik egy kis területre. Melvin Webber¹¹ „közelség nélküli közösségek”-nek nevezte ezeket. Az ilyen közösségek úgy jönnek létre illetve maradnak fenn, hogy van egy vagy

⁹ A szociológiai irodalomban kialakult felfogás szerint a társadalmi tőke az adott egyén vagy csoport „társadalmi erőforrásainak” az összességét foglalja magában, amelybe beletartozik minden olyan képesség, tudás, erőforrás, ismerettség, stb., amelyek segítségével az adott egyén vagy közösség hatást tud gyakorolni a társadalmi életben.

¹⁰ Pl. Farkas Zoltán – A társadalmi tőke fogalma és típusai *in* Szellem és Tudomány 4. évf., 2013, 2: 106-133.

¹¹ Melvin M. Webber (1920-2006) a University of California, Berkeley emeritus professzora, innovatív városelméleti szakértő, várostervezési és közlekedés-szervezési szakértő, az egyetem Közlekedési Központjának igazgatója, valamint a közlekedéspolitikáról, regionális fejlesztésről és tervezéseméletéről szóló tanulmányok és tanácsadói jelentések szerzője.

több olyan közös érték vagy cél, amelyet a tagok mind nagy becsben tartanak. Nyugodtan lehet valaki úgy Fradista, hogy közben soha nem járt Ferencvárosban.

Hely és közösség tehát nem szükségszerűen feltételezik egymást, ugyanakkor a tapasztalat azt mutatja sok helyen erős közösségi érzés alakul ki. A közösségi érzés az emberek azon meggyőződéséből alakul ki, hogy egy adott hely mi, illetve hol van, de kialakulhat abból is, hogy az adott hely mi *nem*, illetve hol *nincs* (negatív definíció). Ahogy erről már korábban volt szó, egy hely egyedi és sajátos jellegének szempontjai nem kizárólag az adott hely belső történéseitől függenek, hanem az adott hely és más helyek közötti kapcsolatoktól is. A helység jellege „a szélesebb és helyi társadalmi kapcsolatok egyedülálló elegyéből fakad”, így a helységhez kapcsolódó érzések megértése „csak úgy képzelhető el, ha a konkrét helységet összekapcsoljuk távolabbi helyekkel”¹² A szélesebb körű társadalmi kapcsolatokban – például a kereskedelemben és a beruházásokban, az idegenforgalomban – való részvétel nem feltétlenül homogenizálja a helyeket, gyakran éppen ellenkezőleg, segíthet megerősíteni egy hely egyediséget.

MORÁLIS KÉRDÉS

Arról már volt szó, hogy az együtt élő emberek miként – vagy minek ellenében – definiálják a saját közösségüket. Arról azonban kevesebb szó esett, hogy egy adott helyen együtt élő emberekből hogyan lesz közösség. J. Budziszewski¹³ szerint erre addig nem is lesz lehetőségünk, amíg nem vesszük figyelembe, hogy az emberek morális lények. „A jogtudomány emberei gyakran használják a „realizmus” kifejezést arra az esetre, amikor figyelmen kívül hagynak minden erkölcsi megfontolást, mintha a valóság egy részének a figyelmen kívül hagyásától minden valóságosabb lenne. A valóságnak azt a részét értem itt, hogy az emberek morális lények még olyankor is, amikor gonosan viselkednek. Egy gonosz és megbízhatatlan ember nem ugyanaz a kategória, mint mondjuk egy megvadult kutya vagy megbízhatatlan farkas.”¹⁴ Az embereket pusztán az érdekeikre redukáló megközelítés nem képes megmagyarázni a valódi közösségek kialakulását. A közös érdek nem elég, hogy emberek egy csoportjából közösség jöjjön létre. Mihelyst a közös vágy (valaminek az elérése vagy éppen megakadályozása) beteljesül további összetartó erő híján a csoport szétesik. És nem elégséges az a magyarázat sem, hogy az egymáshoz közel élő embereket – családtagokat, szomszédokat – rengeteg közös érdek kapcsolja össze. A saját érdekükben eljáró emberek nem személyként (önmagukért) kapcsolódnak egymáshoz, hanem pusztán az érdekeik mentén. Az érdekek követése pedig gyakorta csap át versengésbe, a versengés pedig irigységbe, sokszor teljesen irracionális módon is. Az ember olyasmire is képes irigy lenni, ami teljesen irreális vagy irracionális. Az egymáshoz fizikai közelségben élő emberek irigységét több közmondás is megfogalmazza: egyrészt ugyebár „a szomszéd rétje mindig zöldebb”, másrészt pedig ha az enyém megdőglött, hát „dőgljön meg a szomszéd tehene is”. Budziszewski szerint az a dolog, ami emberek egymással versengő, egymásra irigykedő csoportjából valódi közösséget formál, nem más, mint a barátság. „Az egyetlen védekezés az irigység paradoxonja ellen, ha mindenki barátjaként tekint a másikra, az erényes élet szövetségének egyik tagjaként, amelyben nemcsak mindannyian kibontakozhatunk, hanem mindannyian hozzájárulhatunk a többiek kibontakozásához. Barátok ők, amennyiben közösséget alkotnak; *potenciális* barátok, amennyiben közösséget *akarnak* alkotni.”¹⁵

¹² Massey, D. 1993., 68. oldal

¹³ J. Budziszewski a vezetés és filozófia professzora a Texasi Egyetemen Austinban, ahol 1981 óta tanít. Szakterülete az etika, a politikai filozófia és a két terület érintkezése a vallással és a teológiával.

¹⁴ J. Budziszewski, 2021, Between Man and Man: Friendship, Law and the Common Good, The Public Discourse, <https://www.thepublicdiscourse.com/2021/05/75748/>

¹⁵ U.o.

Arisztotelész szerint¹⁶ a jó politikus nagyobb hangsúlyt fektet a polgárok közötti barátságra, mint az igazságosságra. Ugyanis, ha a polgárok barátok, akkor eleve igazságosak is *akarnak* lenni egymással. Mi több, ha barátok, akkor túl tudnak lépni az igazságosságon is, és úgy tudnak jót tenni egymással, hogy közben nem méricskélnek, hogy ki mennyit adott vagy kapott.

Ez természetesen az ideál, ami sokak szemében elég messze állhat a „Dögöljön meg a szomszéd tehene is!” realitásától, ám Budziszewski hangsúlyozza, hogy nem szabad az ideált szem elől téveszteni, mert akkor úgy járhatunk, mint az orvos, aki elfelejtette, hogy mi az egészség, és utána nem tudta felismerni a betegséget sem.

¹⁶ „Azután úgy látszik, hogy a városállamokat is a barátság tartja össze, a törvényhozók pedig nagyobb gondot fordítanak erre, mint az igazságosságra. Úgy tűnik ugyanis, hogy az egyetértés olyasmiről, ami hasonlít a barátsághoz, és legfőképpen erre törekednek az emberek, és leginkább a viszályt és az ellenségeskedést igyekeznek kivetni maguk közül. Ha az emberek barátok, akkor nincs szükségük igazságosságra, ha azonban igazságosak, akkor amellet még szükségük van barátságra is, és úgy tartják, hogy az igazságos dolgok közül is leginkább az az igazságos, ami a barátság körébe tartozik.” Arisztotelész, Nikomakhoszi Etika, 1155a22

Szerző:
Krúdy Tamás

Grafikai tervezés:
Balás Design

Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa

Szent István Intézet 2022
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

